

לוא רי"ט

כ"ה תולדות

ספורט

כ"ה ת"ר

וכה ועשו מפרכם לצאת. שלשון "ויתרוצרו" לשון ריצה. וזה רץ לכאן וזה רץ לכאן. ומפני שכתוב ב' צד' דייש' ב' ריצות. ואם תאמר לפירוש זה שהיה עשו מפרכם

וכי משננער לצאת מפני אמו. וטעם הדבר הוא ידוע למבינים, שאין יצר אלא לדבר השלם והנגמר, אבל דבר שהוא מתנועע אל השלמה - אין לו יצר הרע, וזה כי אין יצר הרע רק לדבר חסר ומבקש למלאות חסרון תאוותו, ולא שייך מבקש למלאות חסרון רק כאשר הוא שלם במהותו ויש באותו שלימות חסרון, אבל דבר שאין לו מציאות בשלימות, כמו כאשר הוא בבטן אמו והיה מתנועע עתה אל שיהיה נשלם, הרי כיון שהוא מתנועע אל השלם מאין לו יצר הרע למלאות חסרון שהוא חסר, ועוד, כיון שהוא בבטן אמו הוא חסר, וכך הוא טבעו ראוי להיות, ולא שייך חסרון בדבר שראוי שיהיה בלתי שלם, אבל כאשר יוצא מבטן אמו והוא נשלם בדבר של מה, מבקש למלאות חסרון. והיצר הרע גם כן מתגרה בדבר שהוא שלם מה, ודבר זה ידוע, ורמזו אותו חכמים ז"ל (מנחם סוף נג.) 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו'. וכל אלו דברים ברורים ונאמנים מדברי חכמה.

לצאת, והלא אין היצר הרע באדם אלא מעת שנולד. שנאמר (נעיל ד. ז.) 'לפתח הטאת לובק', ולקמן פירש רש"י (פסוק נג.) 'מן המעיים הם נפרדים זה לרשעו וזה לתומו', ולא בעודם בבטן. ונראה דהיינו דוקא שאין האדם חוטא ביצר הרע להיות מתאוה לחטוא קודם שנולדו, שאין יצר הרע בא אלא אחר הלידה, והטעם ידוע למשכילי, אבל כאן מה שעשה עשו לא בשביל יצרו, אלא מפני שהיה עשו רוצה לצאת לשוב אל מינו וטבעו, שכל דבר ודבר מתעורר אל טבעו, לפיכך כשכא יעקב לבתי מדרשו היה מתעורר אל רוח הקודש, ומתעורר לצאת בטבעו, וכן עשו כאשר היתה באה לפניו בתי עבודה זרה, ולא משום יצרו הרע, עיין בפרשת נח נתבאר זה היטב אצל "כי יצר לב האדם רע" (נעיל ט. כה, א) (7)

5 ל' ט' (ח"א)

ויצא הראשון ארמוני וכו' ויקראו שמו עשו ואחרי כן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב. ויש להתבונן דלפי פשוטו היה מהראוי לקרות לעשו עשוי, עיין פירש"י ז"ל, וליעקב על שם שאחז בעקב היה ראוי לקרותו עקב או עוקב כמוכח לפי חק הלשון. ועל דרך הרמז נראה. כתיב כי ב"יה ה' צור עולמים ודרשו חז"ל (מנחות כט, ב) עולם הבא נברא בי"ד ועולם הזה ביה'. והנה תכלית בריאות יעקב ועשו בתחלת המחשבה שעשו יהיה עיקר עסקו בעניני עולם הזה עולם העשייה ויחזיק ביד יעקב שיעסוק רק בעניני עולם הבא ויהיה כיששכר ובלון כידוע, ועיין בזה בתורת משה לק"ו ז"ל, והיה ראוי יעקב להקרא בשם יו"ד על שם מעשהו ועשו היה נאה לו שם עושה כי הוא העושה בעולם העשייה ונותן לתוך פיו של אחיו ואלו זכה עשו היה מתנהג כך באהבה ואהתה כראוי היה מתקלט צילאה מבין תרומותיו ושכינה שרויה ביניהם יו"ד מצד אחד וה' בעקבו של עושה, על דרך אמרם ז"ל (סוטה יו, א) איש ואשה שכינה שרויה ביניהם. אמנם בבטן אמו נוצרו לזה אולם אך יצא יצאו ממעיה ישב לו ס"מ על עושה הנ"ל, והרמז שני גיים בבטן כפירש"י ז"ל אלו אנטונינוס ורבי, שאמנם בבטן אמו היו מיוחדים להיות לומד ומחזיק בהיגות אנטונינוס ורבי. זה יו"ד וזה עושה בעולם העשייה, אולם ושני לאמים ממעיד יפרדו כי מיד שיפרדו ממעים יהיו, שני לאמים בגימטריא, עושה ס"ם וכראות יעקב שכן על כן אחז בעקב אחיו דהיינו ה' אחרונה לבל תשתקע בטימאה חלילה ונשא עשו מעושה יו"ד שאחז בהעקב קראו הקב"ה יעקב - על שם יו"ד עקב והבן.

פרשת תולדות: א) ויתרוצרו הבנים בקרבה. אנשים טועים כשחושבים ששנאת הערבים ליהודים התחילה בתחילת התנועה הציונית, ושאנטישמיות תלויה בטעמים פוליטיים וכלכליים וכו'. דאין זה נכון, דכבר מקודם לידת יעקב ועשו כבר היה אז טבע זה טבעו בהם, וכדכתיב ויתרוצרו הבנים בקרבה, שהיו מריבים זה עם זה, שהלכה בידוע שעשו שונה ליעקב, מפני שהבדל עקרוני וסתירה גמורה יש בין קודש לחול, והיהודי תמיד שונה הוא מהכרי ו"כנסת ישראל" שונה היא מכל עם ולשון, והיא מהווה יחידה מיסטורית, ונעלה, מיטפיזית, ושמימית בפני עצמה, ואינה זהה עם המושג של "שותפות", שהוא רק קיבוץ של הרבה בני אדם. ונפקא מינא לדינא יש בניניהם לגבי קרבנות, שאם כל היהודים

3 ע"ז ה"ב

4 ויקרא ויקרא ע"ז

ועקב איש תם ישב אהלים כה, כו

מבאר רש"י שאותם "אהלים" הכוונה לאהלו של שם ואהלו של עבר. הגאון רבי אבא גרוסברד סיפר שפעם, כאשר שהה בראדין, סר אל ביתו של ה"חפץ חיים". באותה שעה הגיע ה"חפץ חיים" מנסיעה ארוכה ומתישה, ומיד כאשר נכנס אל ביתו התיישב ליד השולחן. בעודו מוריד את המעיל העליון פתח גמרא והתחיל ללמוד בה, כשידו האחת עדיין נתונה בתוך שרוול המעיל... עוד על התמדתו המופלאה של מרן בעל ה"חפץ חיים" מסופר שפעם, בהיותו בבית המדרש שקוע בלימודו, פרצה אש באחד הבתים הסמוכים לבית המדרש וסכנת שריפה איימה על כל העיירה. בעיירה התחוללה מהומה גדולה כשכל התושבים, מנער ועד זקן, מבוהלים להציל את כל אשר ניתן מן הדליקה. כאשר כמעט אחזה האש גם בקירות בית המדרש, נחפזו אנשים להציל משם את ה"חפץ חיים" ומה הופתעו לראותו שקוע בתלמודו מבלי שידע דבר על הסכנה המתקרבת... משהביעו האנשים את השתוממותם על שלא נמלט מבית המדרש לקול הרעש ותמרות העשן, השיב שעד עתה לא שמע ולא הרגיש דבר ורק

11

ניצול הזמן

6) כ"ב פ"ק

ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים (כה. כז)

7) אברהם יצחק

ידוע לכולנו ההבדל והפער העצום שיש בין שני האחים יעקב ועשו, עשו סמל הטומאה והרשע; "חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום" (ב"ב טו ע"א), ובכללן רציחה וכפירה, כל עומק הרשע. ולעומתו יעקב, "בחר שבאבות", סמל הקדושה והטהרה ומרכבה לכל הטובות כולם.

והנה כשרוצה התורה לספר לנו שנפרדו דרכיהם, ומגדירה כל אחד מהם, נאמר שעשו היה "איש שדה" ויעקב היה "איש תם יושב אהלים", ומפרש רש"י: "איש שדה - כמשמעו איש בטל".

ולכאורה, וכי זו היתה כל גנותו של עשו - שהיה איש בטל? ומדוע לא הזכר כאן כלל עומק רשעותו? וכן יעקב, וכי זו היתה כל מעלתו שהיה "בחור ישיבה" וישב ולמד באהלי תורה? ולמה לא מזכירים את עוצם צדקותו וחסידותו והפלגת טהרתו?

אלא משמע, שבהגדרות אלו מונח כל ההבדל התהומי שהיה ביניהם. באלו הדברים טמונים שיא הרשעות של האח האחד ושיא הצדקות של האח השני, איש לדרכו פנה.

שכן, מה שהיה עשו איש בטל ואוהב שלוה, בורח מכל מאמץ ועבודה - זה היה השורש לכל הרעות. והפסוק אומר: "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), האדם מטבעו הוא פרא ועלול לכל דבר רע, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, והרי הוא כשדה שאם אין מטפלים בה תדיר, מאליה היא מוציאה קוצים ודרדרים, ושמה נאספו כל מרעין בישין - כך האדם, אם יש לו עודף זמן, אם אינו במצב של עבודה עצמית וריתחא דקדושה, מאליו באין כל הרעות כולם.

לעומת זאת יעקב אבינו הכניס עצמו לתוך אהלי תורה ללמוד ולהשלים את עצמו בשקידה עצומה, וכך זכה לפיסגת המדרגות.

הדברים נכונים לא רק כלפי התכנית הכללית של חיי האדם, אלא גם על חלקים של יומו. כאשר האדם חוזר הביתה בערב, ומרגיש מנוחה ושלווה וזמנו פנוי להנאת עצמו לעשות כרצון לבו, הרי בשעות אלו הוא "איש שדה", איש בטל, ועלול לכל הסכנות בערכים רוחניים. לא כן שיש לו בלילה שיעור תורה או חברותא, וכל השעות של יומו ולילו מנוצלות ומלאות עד שהולך לישון, וגם כשאוכל וכשהולך לישון. אין זה מפני שכבר נמאס לו להסתובב, אלא כי הגיע זמן אכילה ומפני שעתה הוא זמן שינה! אבל אין זמנים של בטלה, וכל זמן שאינו עסוק בעסקיו, עסוק הוא בתורה ובתפילה - הרי הוא מתלמידיו של יעקב אבינו ע"ה.

1 עקב אשר שמע אברהם בקוליי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורתי. (בגמ' יומא בח) אמר רבא אמר רב אשי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה ואפי' ערוב תבשילין, תורתו ר"ל ב' תורות תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ואיתא ברמב"ן שידעו ברוה"ק את התורה והמצוות שעתידי הקב"ה ליתן לישראל וקיימו אותן, ורק בארץ ישראל ולא בחוצה לארץ, ויש להביא סמוכין לד' הרמב"ן מקרא דלעיל (סי' י"ב פסוק י')

6 ויקח אברהם וגו' ואת כל הנפש אשר עשו בחרן, ופירשו שאברהם הי' מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, וע"כ צ"ל דגיירו אותם שיקיימו מצות התורה, ומאחר דכל תכלית קיום מצות התורה הי' או רק בארץ, לכן לקח אותם אתו ללכת ארצה כנען דהיינו אר"י שיקיימו אתו מצות התורה.

11 יצולי יש לומר דגם אלה הי' נקראים עברים לפי שהיו לומדים את התורה לקיים מצותיה, כפי הקבלה אשר הי' בידם עפ"י רוח"ק, בבתי המדרשות של שם ועבר ואשר גם יעקב אבינו הי' לומד שם כמבואר בד' רבותינו ז"ל ונקראו עברים על שמו של רבם עבר, ועיין בספורנו פ' נת, ולכן הי' נקרא או אר"י ארץ העברים (כדאיתא להלן מ', ט"ו כי גנב גונבתי מארץ העברים) מפני שרק בארץ ההיא ישבו העברים אשר רצו לקיים מצות התורה, ולא בארץ אחרת. ומד' רש"י חולין (דף צ"א) בד"ה ופרע להם בית השחיטה, שלא יאמרו וכו' לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאעפ"י שלא נתנה תורה, מקובלין הי' מאבותיהן וזה הי' בחו"ל במצרים ושמרו ג"כ את מצות התורה, משמע דלא כד' הרמב"ן, וכמו כן אינו מפרש רש"י עברים על שם רבם עבר אלא ע"ש מקומן שהי' מבני עבר הנהר (בראשית סי' ל"ט פסוק י"ד).

16 דהיינו אר"י שיקיימו אתו מצות התורה. יצולי יש לומר דגם אלה הי' נקראים עברים לפי שהיו לומדים את התורה לקיים מצותיה, כפי הקבלה אשר הי' בידם עפ"י רוח"ק, בבתי המדרשות של שם ועבר ואשר גם יעקב אבינו הי' לומד שם כמבואר בד' רבותינו ז"ל ונקראו עברים על שמו של רבם עבר, ועיין בספורנו פ' נת, ולכן הי' נקרא או אר"י ארץ העברים (כדאיתא להלן מ', ט"ו כי גנב גונבתי מארץ העברים) מפני שרק בארץ ההיא ישבו העברים אשר רצו לקיים מצות התורה, ולא בארץ אחרת. ומד' רש"י חולין (דף צ"א) בד"ה ופרע להם בית השחיטה, שלא יאמרו וכו' לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאעפ"י שלא נתנה תורה, מקובלין הי' מאבותיהן וזה הי' בחו"ל במצרים ושמרו ג"כ את מצות התורה, משמע דלא כד' הרמב"ן, וכמו כן אינו מפרש רש"י עברים על שם רבם עבר אלא ע"ש מקומן שהי' מבני עבר הנהר (בראשית סי' ל"ט פסוק י"ד).

21 לעומת זאת יעקב אבינו הכניס עצמו לתוך אהלי תורה ללמוד ולהשלים את עצמו בשקידה עצומה, וכך זכה לפיסגת המדרגות. הדברים נכונים לא רק כלפי התכנית הכללית של חיי האדם, אלא גם על חלקים של יומו. כאשר האדם חוזר הביתה בערב, ומרגיש מנוחה ושלווה וזמנו פנוי להנאת עצמו לעשות כרצון לבו, הרי בשעות אלו הוא "איש שדה", איש בטל, ועלול לכל הסכנות בערכים רוחניים. לא כן שיש לו בלילה שיעור תורה או חברותא, וכל השעות של יומו ולילו מנוצלות ומלאות עד שהולך לישון, וגם כשאוכל וכשהולך לישון. אין זה מפני שכבר נמאס לו להסתובב, אלא כי הגיע זמן אכילה ומפני שעתה הוא זמן שינה! אבל אין זמנים של בטלה, וכל זמן שאינו עסוק בעסקיו, עסוק הוא בתורה ובתפילה - הרי הוא מתלמידיו של יעקב אבינו ע"ה.

26 גונבתי מארץ העברים) מפני שרק בארץ ההיא ישבו העברים אשר רצו לקיים מצות התורה, ולא בארץ אחרת. ומד' רש"י חולין (דף צ"א) בד"ה ופרע להם בית השחיטה, שלא יאמרו וכו' לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאעפ"י שלא נתנה תורה, מקובלין הי' מאבותיהן וזה הי' בחו"ל במצרים ושמרו ג"כ את מצות התורה, משמע דלא כד' הרמב"ן, וכמו כן אינו מפרש רש"י עברים על שם רבם עבר אלא ע"ש מקומן שהי' מבני עבר הנהר (בראשית סי' ל"ט פסוק י"ד).

31 מצות בני נח מצד חובה, ומצות התורה לישראל מצד הקבלה שקבלו עליהם לעשות. לכן יש שואלים איך התנהגו בשבת דמצד מצות בני נח הי' אסור להם לשבות בשבת ומצד קבלתם הי' מחויבים לשמור את השבת, והא ראי' שאברהם אע"ה קיים ע"ת מפני שלא רצה לעשות מלאכה בשבת ויו"ט וא"כ האין יצא ידי חובתו הא הי' תרתי דסתרי. ומשיבים בזה חז"ל דבהטלת המצויצה שהי' לובשים כדי לקיים מצות ציצית הי' עוברים בו דרך רשות הרבים ומצד מצות ישראל יצאו י"ח דהמצוה כחשבת את

36 מבני עבר הנהר (בראשית סי' ל"ט פסוק י"ד). ועכ"פ מבואר לדעת כולם שבאר"י הי' מקיימים את התורה על פי קבלה שהי' להם מאבותיהם שידעו את התורה ברוה"ק. וכפי הנראה מהסכמת הראשונים הי' להם מצות בני נח מצד חובה, ומצות התורה לישראל מצד הקבלה שקבלו עליהם לעשות. לכן יש שואלים איך התנהגו בשבת דמצד מצות בני נח הי' אסור להם לשבות בשבת ומצד קבלתם הי' מחויבים לשמור את השבת, והא ראי' שאברהם אע"ה קיים ע"ת מפני שלא רצה לעשות מלאכה בשבת ויו"ט וא"כ האין יצא ידי חובתו הא הי' תרתי דסתרי. ומשיבים בזה חז"ל דבהטלת המצויצה שהי' לובשים כדי לקיים מצות ציצית הי' עוברים בו דרך רשות הרבים ומצד מצות ישראל יצאו י"ח דהמצוה כחשבת את

41 וכפי הנראה מהסכמת הראשונים הי' להם מצות בני נח מצד חובה, ומצות התורה לישראל מצד הקבלה שקבלו עליהם לעשות. לכן יש שואלים איך התנהגו בשבת דמצד מצות בני נח הי' אסור להם לשבות בשבת ומצד קבלתם הי' מחויבים לשמור את השבת, והא ראי' שאברהם אע"ה קיים ע"ת מפני שלא רצה לעשות מלאכה בשבת ויו"ט וא"כ האין יצא ידי חובתו הא הי' תרתי דסתרי. ומשיבים בזה חז"ל דבהטלת המצויצה שהי' לובשים כדי לקיים מצות ציצית הי' עוברים בו דרך רשות הרבים ומצד מצות ישראל יצאו י"ח דהמצוה כחשבת את

46 והא ראי' שאברהם אע"ה קיים ע"ת מפני שלא רצה לעשות מלאכה בשבת ויו"ט וא"כ האין יצא ידי חובתו הא הי' תרתי דסתרי. ומשיבים בזה חז"ל דבהטלת המצויצה שהי' לובשים כדי לקיים מצות ציצית הי' עוברים בו דרך רשות הרבים ומצד מצות ישראל יצאו י"ח דהמצוה כחשבת את

51 והא ראי' שאברהם אע"ה קיים ע"ת מפני שלא רצה לעשות מלאכה בשבת ויו"ט וא"כ האין יצא ידי חובתו הא הי' תרתי דסתרי. ומשיבים בזה חז"ל דבהטלת המצויצה שהי' לובשים כדי לקיים מצות ציצית הי' עוברים בו דרך רשות הרבים ומצד מצות ישראל יצאו י"ח דהמצוה כחשבת את

9 > 7 < 4

הציעית למלוש, וכמוכא בא"ח סי"ג, ומצד מצות בני גח דאינם מחויבים בציצית הו' הציעית משא, ונתבטל שביחת שבת ולא מקרי נכרי ששבת.

ויש ממפרשי התורה שמקשים על אע"ה שהי' מקיים כל המצות מבלי שצוה לו הקב"ה ומצות מילה לא קיים רק לאחר נצטווה מפי הגבורה, מאי שנא מילה משאר מצות אחרים מפני שהי' יודע בנבואה שיהי' מצווה על המילה והי' רוצה לקיים מצות מילה כמצווה ועושה, כי גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

משא שאר מצות שידע שלא יהי' נצטווה עליהם. והתירוץ הפשוט והנכון הוא עפ"י מה שמוכא למעלה דנכרי הבא להתגייר אי אפשר לו למול את עצמו דאינו בכלל המול ימנ' דרדשינו בגמ' המל ר"ל המהול יכול למול. לכן לא הי' אברהם יכול להיות נמול ולא הי' יכול לקיים מצות מילה כלל דלא הי' לו מהל מהול שהי' יכול למולו, אבל אחר אשר נצטווה על המילה הי' יכול למול הוא את עצמו וכמ"ש למעלה דישאל ערל יכול למול את עצמו דהוי בכלל המול ימול, דכיון שהוא נצטווה על כך בקרא מהול וי

הנה בפרשתנו מאריכה תוה"ק בענין הבארות שחפרו האבות הק', וכדכ' וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר, וישב יצחק ויחפר את בארת המים

אשר חפרו בימי אברהם אביו וגו'. ואח"כ ענין ג' הבארות, עשק שטנה ורחובות, כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, ועוד להלן, ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגידו לו על אודות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים ויקרא אותה שבעה על כן שם העיר באר שבע עד היום זה. וכבר עמד בזה הרמב"ן על אשר "יספר הכתוב ויאריך בענין הבארות ואין בפשוטי הסיפור תועלת" וכו', שצריך לבאר מה באה התוה"ק ללמד לנו בזה. ובעצם הדבר צ"ב, מה שעבדי אבימלך והפלשתים שהם כחות הסט"א רבו כ"כ על הבארות, כמו שמצינו מיד בבאר הראשון שחפר אברהם, דכתיב והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך, וכן מד"כ סתמום פלשתים וימלאום עפר, וענין עשק ושטנה, מה גודל ענינם של הבארות שכחות הסט"א כה התנכלו להם.

כן צ"ב מש"נ על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה, שכבר באברהם נא' על כן קרא למקום המוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם, ומדוע אצל אברהם לא כתיב עד היום הזה ואילו אצל יצחק כתוב על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה.

(כ) ויקרא שם הבאר עשק. יספר הכתוב ויאריך בענין הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק. והוא ואביו עשו אותם בשוה. אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו. כי בא להודיע דבר עתיד. כי באר מים חיים ירמוז לבית אלהים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים. כמו שאמר מקור מים חיים את ה' וקרא הראשון עשק. ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכו' וכמה מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמה שטנה. שם קשה מן הראשון. והוא הבית השני שקרא אותו כשמו" שכתוב בו ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם. וכל ימי היו' לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא רחובות. הוא הבית העמיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצוה. והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעתיד. וכתוב בבית השלישי ורחבה ונסבה למעלה למעלה, ופרינו בארץ. שכל העמים יעבדוהו שכם אחד.

(לג) ויקרא אותה שבעה. קרא את הבאר וי' "שבעה", מפני שהיה מקום ששביעי שבו חפרו באר: ג' של אברהם שסתמו פלשתים, סאמרן וכל הבארות... סתמום פלשתים (פסוק טו), ולא יאמר 'כל' בפחות מג' וגי' של יצחק שהן "עשק" "שטנה" ו"רחובות", וזה היה השביעי שקראוהו "שבעה". על כן שם העיר באר שבע.

ובעצם אומרו ויקרא אותה שבעה ובאר שבע יש מפרשים שהוא ג"כ ע"ש השבועה והברית בין יצחק לאבימלך. אמנם פ"ו זה קשה, שכבר הפסיק הענין באומרו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום, ואח"כ מתחיל ענין חדש, ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגידו לו על אודות הבאר אשר חפרו, ומשמע שאין השם שבעה קשור לשבועה עם אבימלך. והספורנו מפרש דקרא אותה שבעה כי היא היתה הבאר השביעית, דאברהם חפר ג' בארות, כמד"כ וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו, ולא יאמר לשון וכל הבארות על פחות מג', ויצחק חפר עוד ג' בארות, עשק שטנה ורחובות, ובאר זו האחרונה היתה השביעית, לכן קרא אותה שבעה ועל כן שם העיר באר שבע ע"ש הבאר השביעית. ולכן באברהם נאמר שבע בקמץ תחת השי"ן, מלשון שבועה, וכאן כתיב שבע בסגול, מלשון מספר שבע. ועדיין צ"ב לפ"ו מה המשמעות המיוחדת של הבאר השביעית, דבשלמא אברהם קרא המקום באר שבע ע"ש

המאורע כי שם נשבעו שניהם, אך מה המיוחד בחפירת הבאר השביעית, שדוקא בשביעית קרא על שמה את שם העיר. ומדוע לא קראו גם את הבארות הקודמים על שם מספרם, דמשמע מכל זה שהיתה זו בשורה טובה מיוחדת בבאר השביעית.

ויל"ב הענין דהנה עולם התיקון הנוחיל מאברהם אבינו ואחריו המשיכו לתקן שאר ו' הרועים, ובכלל מה שצריך לתקן בעולם התיקון יש את שבעת ימי הבנין, שכנגד זה הם ששת ימי המעשה ושבת, שיש לכל יום ענינים מיוחדים

(10)

מגו' 10

(11)

(16)

(17)

(12) סע

עד היום הזה, אבל אצל יצחק נקרא כן ע"ש הכאר
 השביעית היא הש"ק שהיא עיקר מקור היניקה לכל
 ששת הבארות, ששת ימי המעשה, וכח זה קיים
 לעד עד היום הזה. וע"פ האמור י"ל גם הלשון
 שנאמר כאן ויבאו עבדי יצחק ויגידו לו על אודות
 הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים, שבאף אחד
 מן הבארות לא נאמר שבאו לבשר לו את הבשורה
 הטובה מצאנו מים, ומה מחדש לנו הפסוק בזה,
 אכן ע"פ האמור שהבאר השביעית היא כנגד ש"ק
 שהיא מקור הברכה לכל הברכות, הרי זו היתה
 השמחה הגדולה שבאו לומר מצאנו מים, שנפתח
 הבאר של ש"ק דביה תליין כל ברכאן דלעילא
 ודתא. וזהו שהאריכה התורה"ק בענין הבארות, שהם
 היסוד שהניחו האבות הק' עד היום הזה, בארות
 היניקה והברכה שהמשיכו שמהם יינקו ישראל
 קדושה עד סוף כל הדורות. וע"כ לחמו ע"ז כל
 הזמן כחות הסט"א, כי ידעו שאלו הם מקורות היניקה
 של כלל ישראל.

**אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי
 קללה ולא ברכה (כו, יב)**

כו. בדברי הגמרא במסכת מכות (כז, א) "בא דוד והעמידן על אחת עשרה"י,
 מבואר ש"לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו דכתיב אולי ימושני אבי וגו'".
 ודברים אלו צריכים ביאור, מניין וכיצד ראתה הגמרא בדבריו של יעקב אבינו
 "אולי ימושני אבי" וכי את מידת האמת ש"לא רגל על לשוני". מדוע שלא
 נאמר שפחד מפני האפשרות שאביו יגלה שהוא איננו עשו ואז תבוא עליו
 קללה ולא ברכה", ולכן לא רצה לעשות כציווי רבקה אמו - ולא מצד מידת
 האמת ויראתו מלומר דברי שקר. ובכלל יש לבאר את ענין מידתו של יעקב
 אבינו, "מידת האמת", אשר בהשקפה ראשונה הרי לא רק שלכאורה לא
 מוצאים בפרשיות התורה שנהג יעקב אבינו במידה זו, אלא אדרבה, מעשיו
 בפרשת מכירת הבכורה, וכן לקיחת הברכות מעשו ובפרשת החלפת המקלות
 (ויצול הקנים ולהלן ל לא-מג) - אינם מבטאים כל כך את מידת האמת. ואף
 שבוודאי נהג על פי דין" בבחינה שבה גם "הקב"ה שחותמו אמת" (עי' שבת נה,
 ב) נוהג - "עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל" (תהלים יח, כז), עדיין ענין זה

שמידת יעקב אבינו היא "מידת האמת" ומעשיו היו משורש מידת האמת אינו
 מבואר כל צורכו.

ובמאמר "פתח אמת ליעקב" נתבאר ענין זה, ותמצית הדברים: שאדברבה,
 מהתנהגותו ומעשיו של יעקב אבינו מוכח שלא פחד כלל שמא אביו יגלה
 שהוא איננו עשו, כמו שרואים שלא נזהר לדבר באותו נוסח דיבור וצורת ביטוי
 שעשו אחיו היה רגיל בהם. ומזה רואים שאכן לא פחד פן יתגלה, אלא בגודל
 יראת השמים שלו פחדו היה שמא בגלל שלא דקדק לומר את האמת יענש.
 וכמפורש בדברי התרגום יונתן שתירגם: "אולי ימושני אבי וגו', ועל דהוה יעקב
 דחיל חיטא דחיל דלמא ילטיניה אבוי". ודברים אלו הם יסוד ביאור כל
 הפרשה. יעקב אבינו לא פחד שיתגלה. אפוא ציננותה עליו בנבואה שילך, ואם
 כך, אין ממה לפחד ולחשוש. מה כן עיכבו מללכת וגרס לו פחד בלתי רגיל -
 יראת השמים פן יחסר משהו משלמות "מידת האמת" שלו. עי"ש
 בהרחבה ובטוב טעם ביאור כל הענין.

ותיקונים שצריך לתקן באותו יום. ואברהם אבינו
 שהתחיל את עולם התיקון התחיל לתקן את שבעת
 ימי הבנין, ולכך חפר בארות שענינם מקורות ליניקה
 דקדושה. וג' הבארות שחפר המה ג' מקורות יניקה
 דקדושה כנגד ג' הימים הראשונים של השבוע. וזה
 הענין שמיד קמו עליהם כחות הסט"א, לגזול את
 מקורות היניקה דקדושה, כמ"ש"נ והוכיח אברהם את
 אבימלך על אודות הבאר אשר גזלו עבדי אבימלך.
 ואחרי מות אברהם סתמום פלשתים וימלאום עפר,
 ויצחק שב וחפר את כל בארות המים אשר חפרו
 עבדי אברהם, היינו את ג' הבארות שהם כנגד ג'
 הימים הראשונים בשבוע, וגם חפר עוד ג' בארות
 עשק שטנה ורחובות, ואיתא במגלה עמוקות שג'
 אלו הם כנגד ג' הימים שלפני שבת, והיינו שזה
 היה המשך לעבודתו של אברהם, שתיקן יצחק עוד
 ג' ימים. ואח"כ ויבואו עבדי יצחק ויגידו לו על
 אודות הבאר אשר חפרו, זה הבאר השביעי, ש"ק,
 ויקרא אותה שבעה על כן שם העיר באר שבע ע"ש
 הש"ק הבאר השביעית, שהיא המקור העיקרי לכל
 ששת הבארות, שממנה שופעת היניקה לכל
 הבארות, כמד"א בזה"ק (ח"ב פה). כל ברכאן
 דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין. וזה היחוד של
 הבאר השביעית שנקראת שבעה ע"ש המספר שבע,
 שהקב"ה אוהב שביעיות, והיא כנגד הש"ק אשר
 מן הבאר ההיא ישקו כל העדרים, וכל כחם של
 ישראל הם שואבים מהיניקה של ש"ק. ועפ"י מבואר
 מדוע רק אצל יצחק נאמר עד היום הזה ולא אצל
 אברהם, כי אצל אברהם נקרא המקום באר שבע
 ע"ש השבועה, והשבועה היתה רק לשעתה ואינה

(13) סע
73

(4)

1 (14)
 וכפי האמור, מהלך הדברים שנתבארו הוא ממש תוכן דברי הגמרא במסכת
 מכות שלמדה מדברי הכתוב "אולי ימושני אביי" ש"לא רגל על לשונו זה יעקב
 אבינו". כי באמת הפחד "אולי ימושני אביי" לא היה מכך שיתגלה אלא פחד
 בגלל ה"דחיל חטאיין", שמא בגלל שלא דקדק במידת האמת תבוא עליו קללה.
 ושפיר למדה הגמרא מכך ש"לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו". ומוטעמים היטב
 דברי רש"י שפירש במסכת מכות: "לא רגל על לשונו, לא רצה לשקר מתחילה
 שאמר אולי ימושני אבי, אלא שאמו הכריחתי ועל פי הדבור" - והיא הנותנת,
 מכך שכל מעשיו היו על פי נבואה ומדוע שיפחד מוכח שהפחד לא היה מעצם
 הגילוי שיתגלה על ידי אביו, אלא על כורחך שפחד מזה ש"לא רצה לשקר
 מתחילה" ובגלל שהוכרח לכך על ידי אמו יגרום החסרון בשלמות מידת האמת
 שיתגלה ויתקלל על ידי אביו.

☆

אולי ימושני אבי (שם)

16
 כז. הגר"א מבאר שבלשון הקודש לשון ספק יבוא בשני שמות נרדפים - האחד
 בלשון "פן" והשני בלשון "אולי". והחילוק ביניהם כך הוא: אם האומר חפץ
 שלא יתקיים הספק אשר עולה על דעתו אומר בלשון "פן", וכמו שאמרו חז"ל
 "השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה" ועי' עירובין צו, א ושי"ט. ואם האומר יחפוץ
 שיתקיים הדבר אומר לשון "אולי" [כמו אולי אבנה ממנה (לעיל טו, ב), אולי יש
 חמשים צדיקים (לעיל יח, כד), אולי ישא פני (להלן לב, כא) ועוד רבות]17. ולכאורה

היה מקום להקשות על דברי הגר"א מהפסוק "אולי ימושני אביי" - שכן לפי
 דבריו כאשר האומר מעוניין ורוצה שהדבר יקרה מתבטא בלשון "אולי", ומעתה
 וכי יעלה על הדעת שיעקב אבינו רצה שאביו ימשש אותו ויגלהו.

24
 ולפי מהלך הדברים שנתבאר במאמר "תתן אמת ליעקב" [תמצית
 הדברים הובאה לעיל אות כו] - הרי שיעקב אבינו דייק לומר "אולי ימושני
 אביי" ולא אמר "פן" בדווקא. כי בתוככי לבבו באמת רצה שאביו ימושחו ויגלה
 שאיננו עשן, מפני שלא רצה שהברכות יגיעו אליו על ידי שעזר להעלים מעיני
 אביו שאיננו יעקב ובכך הוא פגום בשלמות מידת האמת. ואף שידע שתוצאת
 28
 הדבר עלולות להיות "והבאתי עלי קללה ולא ברכה" - חזינו בזה עומקה
 ושלמותה של מידת "תתן אמת ליעקב". ובגודל יראת השמים שלו התמלא
 בפחד איום ונורא ובפיו היתה מעין בקשה ותפילה שאביו ימושחו ותתגלה
 האמת מי מבניו עומד לפניו, ויתגלה שכל מה שסמך אביו שהוא עשו חייה בגלל
 מעשיה של רבקה אמו, וכבר תשוב ההשגחה שיזכה לקבל את הברכות ולא
 יאוונה לו כל רע גם מבלי שיצטרך לפגום במידת האמת שלו. ולכן לא אמר
 31
 "פן" ימושני, כי באמת היה נוח לו ורצה שאביו ימושחו. [ובזה מדוייקים היטב
 דברי הגמרא שלמדה מהפסוק "אולי ימושני אביי" ש"לא רגל על לשונו זה יעקב
 אבינו" - כי אם הפחד של יעקב אבינו היה מהאפשרות שיתגלה על ידי אביו
 אין הלשון "אולי" מתאימה והיה צריך להיות "פן", ועל כרחך שכאשר אמר
 36
 "אולי" ימושני אבי באמת רצה בתוך תוכו שיתגלה - ואין זה אלא ממידת
 "תתן אמת ליעקב" שרצה שתתברר האמת, וככל המבואר לעיל, ועיי' במש"כ
 במהרי"ץ חיות עמ"ס מכות שם.

וילך עשו אל ישמעאל

במדרש דרשו חז"ל פסוק זה במשל:

1
 צייד אחד היו בידיו שני מיני עופות ולא היה יודע איזה מהם
 הוא עוף טמא ואיזה מהם טהור, מה עשה? נטל את שניהם
 והפריחם באוויר, פרח לו העוף הטמא וישב לו אצל שאר העופות
 הטמאים בני מינו, והטהור פרח לו וישב אצל העופות הטהורים.
 6
 כן הוא גם הנמשל, עשו ויעקב, לא היו הבריות יודעים איזה מהם
 צדיק ואיזה מהם רשע, מה עשה הקב"ה? "הפריח" את שניהם
 בעולם, הלך לו עשו אל ישמעאל, ויעקב הלך לו לחרון, אצל לאה
 ירחל העדמוניות.

15
 יקרא
 יעקב
 יצא לו